

Styret i Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 KRISTIANSAND S

VÅR REFERANSE
19/2029

DERES REFERANSE

DATO
27.11.2019

Merknader - endelig rapport

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i Sparebanken Sør 13.-14. mai 2019. Tilsynet hadde som formål å vurdere bankens styring og kontroll av risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering, herunder etterlevelsen av lov av 1. juni 2018 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering med tilhørende forskrift.

Til grunn for disse merknadene ligger Finanstilsynets foreløpige rapport av 28. juni 2019 og styrets kommentarer til rapporten i brev av 14. oktober 2019, samt e-post fra direktør Risikostyring 16. oktober 2019.

Finanstilsynet har følgende merknader etter det stedlige tilsynet:

Organisering

I Sparebanken Sør har direktør Risikostyring det overordnede ansvaret for hvitvasking og terrorfinansiering i henhold til hvitvaskingslovens § 8. Den operative AML-enheten er organisert i avdeling Driftsstøtte som er en del av divisjon Risikostyring. Leder av avdeling Driftsstøtte er operativ hvitvaskingsansvarlig i Sparebanken Sør. I den foreløpige rapporten viste Finanstilsynet til det nye rundskrevet med veileder til hvitvaskingsloven (rundskriv 8/2019) som klargjør at en bank på størrelse med Sparebanken Sør skal ha hvitvaskingsansvarlig plassert i førstelinje. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om styrets vurdering av nødvendige organisatoriske endringer. Styret skriver i sitt svarbrev at de anerkjenner krav om uavhengighet mellom utførende og kontrollerende funksjoner. For å balansere disse kravene i størst mulig grad, har styret besluttet å etablere en egen divisjon som omfatter Compliance og Antihvitvask. Denne divisjonen vil bestå av to avdelinger hhv. Antihvitvask og Compliance. Avdelingen skal ledes av en direktør som rapporterer til administrerende direktør. Styret skriver videre at med en slik organisering vil divisjon Compliance og Antihvitvask betraktes som andrelinje for compliance-funksjonen, men førstelinje for antihvitvasking og det vil være en felles antihvitvaskingsavdeling for banken. Compliance-ansvarlig skal rapportere direkte til administrerende direktør når det gjelder etterlevelse av hvitvaskingsregelverket for å unngå interessekonflikter.

Finanstilsynet noterer at banken har vedtatt å endre organiseringen for å tydeliggjøre betydningen av antihvitvaskingsarbeidet, og at styret med dette vurderer at banken tilfredsstillter krav i CRR/CRD IV-forskriften §§ 29 og 30 om separate kontrollfunksjoner for henholdsvis risikokontroll og etterlevelse (compliance). Finanstilsynet peker imidlertid på at nevnte forskrift samt finansforetaksloven § 13-5 (2) krever at interne kontrollfunksjoner skal være uavhengige. EBA

Guidelines on internal governance (EBA GL 2017/11) inneholder vurderingskriterier for om en intern kontrollfunksjon kan anses å være uavhengig. Der forutsettes det blant annet at ansatte med kontrolloppgaver ikke skal utføre noen oppgaver som de selv skal overvåke og kontrollere, og videre at kontrollfunksjonene er organisert separat fra de enhetene som utfører aktivitetene de skal overvåke og kontrollere. Basert på bankens orientering om ny organisering med en ny divisjon for antihvitvask og compliance, fremstår det som om ansvar og oppgaver tilhørende både operative enheter i første linje og uavhengig compliance-funksjon i andre linje, er blandet sammen i én divisjon under en felles leder. Finanstilsynet kan, med en slik organisering, vanskelig se at kravet om at interne kontrollfunksjoner organiseres separat fra funksjoner de skal overvåke og kontrollere er oppfylt. At stillingsinstruksene for henholdsvis leder av divisjonen, operasjonell hvitvaskingsansvarlig og compliance-ansvarlig er utformet på en måte som skal forhindre interessekonflikter kan ikke vurderes å være tilstrekkelig for at nødvendig uavhengighet er oppfylt. Banken må i sine retningslinjer for styring og kontroll med etterlevelsesrisikoer, herunder risikoen for hvitvasking, sørge for å skille tydelig mellom oppgaver og ansvar i de operative enhetene i første linje og i compliance-funksjonen. Videre må banken sørge for at compliance-funksjonen organiseres separat fra enheter som har ansvar for etterlevelse i første linje. Det vises også til rundskriv 8/2019, pkt. 3.2.1. Finanstilsynet vurderer at bankens størrelse og aktivitet gjør at fleksibiliteten som er omtalt i rundskrivet ikke kommer til anvendelse. Finanstilsynet ber derfor om styrets bekreftelse innen 31. desember 2019 på at banken gjennomfører klarere adskillelse og organisering av hvitvaskingsfunksjonen i første linje og compliance funksjonen i andre linje, i henhold til merknadene ovenfor.

Ressurser

Finanstilsynet pekte i den foreløpige rapporten på at i lys av Sparebanken Sørs størrelse burde ressursene til det operative AML-arbeidet styrkes. Finanstilsynet har merket seg fra styrets svar på foreløpig rapport at deltidsressurser på AML vil overføres til fulltid og at banken vil rekruttere ytterligere ansatte slik at de samlede ressursene i banken knyttet til etterlevelse av hvitvaskingsregelverket vil være betydelig styrket innen utgangen av dette året.

Risikovurdering

I henhold til hvitvaskingsloven § 7 skal rapporteringspliktige identifisere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering i virksomheten. Risikovurderingen skal gi styret et godt grunnlag for å fastsette risikotoleransen for hvitvasking og terrorfinansiering og bør reflektere de enkelte konsernselskaperes risikovurderinger på et aggregert nivå.¹

I den foreløpige rapporten omtalte Finanstilsynet bankens risikovurdering fra 20. desember 2017 som konkret og relevant. Finanstilsynet bemerket videre at risikovurderingen ikke var blitt oppdatert eller behandlet i ledelse og styre i 2018. Finanstilsynet tar til etterretning at en oppdatering vil foretas innen 31. desember 2019. Finanstilsynet viser også til pkt. 2.2.2 i rundskriv 8/2019, som ikke var utgitt på tilsynstidspunktet, hvor det fremgår at risikovurderingen må oppdateres jevnlig for å kunne være et praktisk verktøy for rapporteringspliktige. En fornyet vurdering bør gjøres minimum årlig, eller hyppigere når det er behov for dette. Oppdateringen bør også årlig inkludere vurdering av hvitvaskingsrisikoen ved nye produkter som banken skal tilby eller et eksternt produkt der banken blir en del verdikjeden.

¹Se også Finanstilsynets rundskriv 24/2016, punkt 1, siden erstattet av rundskriv 8/2019 punkt 2.2.3.

Finanstilsynet viste i foreløpig rapport til at nødvendige tiltak som ble avdekket i risikoanalysen i 2017 ikke i tilstrekkelig grad var gjennomført i tide og i forkant av ny hvitvaskingslov som trådte i kraft i oktober i fjor, og reiste spørsmål om ressursallokeringen til gjennomføringen av dette arbeidet er tilstrekkelig. Fra framdriftsrapporten for tiltakene i styrets svarbrev, noterer Finanstilsynet seg at de i det vesentlige vil være gjennomført per 31. desember 2019

Policy og retningslinjer

Finanstilsynet etterlyste i sin foreløpige rapport at AML-rutineverket må oppdateres for å gjenspeile lov- og forskriftsendringer, nye produkter/tjenester, og for å samstemmes med oppdatert risikovurdering. Finanstilsynet noterer fra styrets svarbrev at banken vil fullføre revisjoner av rutinene i 1. kvartal 2020, samt at det er foretatt en del rutinerevisjoner som dekker regelverksendringer, produkt- og systemoppdateringer. Finanstilsynet har også merket seg bankens bekreftelse på at etterspurte forbedringer på sporbarhet og oppdaterings- og godkjenningsprosesser nå er innarbeidet i rutineverkets dokumenthåndtering og oppfølging.

Finanstilsynet har merket seg at banken har revidert sitt rutineverk når det gjelder ulovlig avvisning av kundeforhold (såkalt de-risking) i lys av Finanstilsynets påpekning i foreløpig rapport. Banken bekrefter at justert rutineverk reflekterer en risikobasert tilnærming som ikke har policydrevne avvisninger av definerte kunde- og bransjesegmenter.

Rapportering

Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at bankens rapportering til styret og ledelse på etterlevelse av hvitvaskingsregelverket burde være hyppigere. Finanstilsynet tar til etterretning at banken har økt frekvensen til kvartalsvis rapportering.

Internrevisjon

Finanstilsynet påpekte i den foreløpige rapporten viktigheten av at internrevisjonen følger opp bankens AML-arbeid og at internrevisjonen har tilstrekkelige interne eller innleide ressurser til dette. Finanstilsynet har merket seg fra styrets svar at det vil være aktuelt å leie inn spesialkompetanse på enkelte revisjonsprosjekt i banken på dette området.

Dokumentasjon av Kundetiltak og stikkprøvekontroller

Finanstilsynet gjennomførte stikkprøvekontroller i forbindelse med det stedlige tilsynet for å undersøke bankens etterlevelse av regelverk og rutiner. Resultatet av stikkprøvekontrollen ble i foreløpig rapport påpekt som varierende når det gjaldt kvalitet. Det ble pekt på behovet for grundigere og bedre dokumenterte vurderinger og undersøkelser som grunnlag for å lukke flagginger og undersøkelser om mulige mistenkelige forhold. Foreløpig rapport understreket et forbedringspotensial på omfanget av og dokumentasjonskvaliteten på vurdering av kundetiltak, transaksjonsvarsler samt eventuell beslutning om rapportering til ØKOKRIM. Finanstilsynet etterlyste at undersøkelser og vurdering av indikasjoner på hvitvasking foretas på et bredere grunnlag enn tradisjonelle risikofaktorer (kontantinnskudd o.l.), for å fange opp mer sofistikerte hvitvaskingsmodus. Dette forbedringspotensialet gjelder særlig innen bedriftsmarkedet for kunder med forsterkede kundetiltak. Finanstilsynet pekte på at utførte tiltak i dette kundesegmentet ikke er i samsvar med hvitvaskingsrisikoen og at tiltakene for å identifisere og undersøke indikatorer på hvitvasking for dette kundesegment bør forbedres og intensiveres. Det ble vist til at den nær sagt

fraværende rapporteringen av mistenkelige forhold fra bedriftsmarkedskunder tilsier at banken underrapporterer mistenkelige forhold, sett hen til kundesegmentets størrelse og iboende risiko.

Finanstilsynet har notert seg at styret i sitt svarbrev erkjenner et forbedringspotensial og bekrefter at banken nå gjennomfører tiltak og intensiverer arbeidet med forbedring av dokumentasjon og vurderingene av kundetiltak. Finanstilsynet noterer videre fra styrets svarbrev at flere av de gjennomførte tiltak fra risikovurderingsarbeidet vil bidra til tydeligere rutiner og praksis, særlig på bedriftsmarkedsområdet.

Undersøkelse og rapportering av mistenkelige forhold - innenlands transaksjonsrapportering

Hvitvaskingslovens §§ 26 og 27 omhandler plikten til å rapportere mistenkelige transaksjoner til Økokrim, herunder hovedregelen om at en mistenkelig transaksjon ikke skal gjennomføres før Økokrim er underrettet. Unntaket i § 27 (2) gjelder de situasjoner der stans av transaksjonen er umulig, eller kan vanskeliggjøre undersøkelser. Finanstilsynet merker seg styrets kommentar om muligheten til å stanse visse typer innenlands transaksjoner med høy hvitvaskingsrisiko, og at det på området er behov for å utvikle en bransjestandard for å møte forventningene. Finanstilsynet forutsetter at banken følger opp en slik utvikling.

Opprydding i eldre kundeportefølje

Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at banken i 10 år ikke har etterlevet § 7 og § 22 i hvitvaskingsloven av 2009, og at banken nå er i brudd på § 24 i hvitvaskingsloven av 2018. Det ble bekreftet under det stedlige tilsynet at banken ikke har ryddet tilstrekkelig ferdig i kundeporteføljen etablert før 2009, spesielt på legitimasjonskontroll, samt kundeforholdets formål og tilsiktet art. Det vises blant annet til omtale i Finanstilsynets rundskriv 8/2009 av 23.6.2009 pkt. 2.5, og til § 5 i Hvitvaskingsforskriften av 2009, som den gang tydeliggjorde kravene til legitimasjonskontroll. Finanstilsynets vurdering er at den manglende etterlevelsen av loven er kritikkverdig, og ba i foreløpig rapport om styrets fremdriftsplan og tidsfrist for rydding i porteføljen for å etterleve lovens krav til kundetiltak, spesielt til løpende oppfølging av kundeforhold (§24). I svar til foreløpig rapport, erkjenner styret manglende etterlevelse og viser til tiltakene som er iverksatt etter tilsynsbesøket.

Elektronisk overvåkingssystem

Flaggingsregler: Finanstilsynets vurdering i foreløpig rapport var at banken kunne ha benyttet en større del av funksjonaliteten i AML-systemet til å komponere flere og mer målrettede regler basert på kunde- og bransjespesifikk informasjon. Finanstilsynet har fra styrets svar merket seg at banken vil styrke kompetansen knyttet til dataanalyse og systembruk og iverksette et grundig arbeid for å evaluere og justere regeloppsettet. Finanstilsynet har også merket seg at banken har justert parameterne i reglene for BM-området slik at disse i større grad hensyntar høyrisikobrancher og kundens egne opplysninger om formål og tilsiktet art. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

Screening mot PEP-lister: Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at screening av kunderegisteret mot PEP-lister bør gjøres månedlig. Finanstilsynet har fra styrets svar notert seg at banken har endret rutinen fra kvartalsvis til månedlig screening mot PEP-lister. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

Rutine for frys- og båndleggingspålegg: Finanstilsynet ba i foreløpig rapport banken utarbeide rutiner for håndtering av frys- og båndleggingspålegg. Det fremgår av styrets svar at banken nå har utarbeidet rutiner for frys- og båndleggingspålegg.

Datakvalitet og –tilgjengelighet: Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at en av de største risikoene for mangelfull elektronisk transaksjonsovervåkning er at kunder og transaksjoner ikke kommer med i datauttrekkene fra kjernesystemene og dermed ikke blir kontrollert. Banken har i sitt svar redegjort for tiltak hos leverandøren for å sikre komplette datauttrekk. Finanstilsynet understreker at også banken selv må ha kontroller for å sikre at kunder og transaksjoner omfattes av den elektroniske overvåkingen.

Avslutning

Finanstilsynet pekte i den foreløpige rapporten på at banken hadde reagert for sent med oppfølging og tilpasning til ny hvitvaskingslov som trådte i kraft i oktober 2018. Styret erkjenner dette i sitt svar og viser til de tiltak banken nå har iverksatt med høy prioritering og kommuniserte tidsfrister.

Finanstilsynet ber om å få oversendt kopi av protokollen fra styremøtet hvor Finanstilsynets merknader blir behandlet.

Kopi av dette brevet bes sendt eksternt og intern revisor.

For Finanstilsynet

Linda Støle Hårstad
seksjonssjef

Anne-Marie Aasbø Hosfeld
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.